

Monitoring izgradnje prioritetne dionice autoputa Bar-Boljare
(dionica Smokovac-Mateševo)
2019/2020.

KONTROLNA FUNKCIJA SKUPŠTINE CRNE GORE

Analiza postupanja državnih institucija

Studija je dio projekta „Aktivni građani za Crnu Goru – Ka vladavini prava i održivom razvoju Crne Gore koji finansira Evropska unija posredstvom Delegacije EU u Crnoj Gori, a implementira NVO Mreža za afirmaciju nevladinog sektora – MANS. Mišljenja i stavovi iznijeti u ovoj studiji ne mogu se ni na koji način smatrati donatora koji je finansijski podržao projekat.

Kontrolna uloga Skupštine Crne Gore i devastacija rijeke Tare

Nakon što je NVO MANS otkrila i javnosti predočila obim devastacije rijeke Tare izgradnjom autoputa Bar - Boljare, MANS je u saradnji sa više ekoloških nevladinih organizacija inicirao kontrolno saslušanje ministara održivog razvoja i turizma Pavla Radulovića i saobraćaja i pomorstva Osmana Nurkovića.

Skupština Crne Gore je u decembru 2014. godine usvojila Zakon o autoputu Bar - Boljare, time stvorivši pravnu pretpostavku za otpočinjanje „projekta vijeka“ u Crnoj Gori, kako se autoput često naziva.¹

Prethodno, Vlada Crne Gore je u februaru iste godine zaključila Ugovor o projektovanju i izgradnji autoputa Bar – Boljare, dionica Smokovac – Uvac – Mateševo, i to sa kineskom kompanijom „China Road and Bridge Corporation“ (CRBC).¹ Vrijednost radova predviđena je u iznosu od 809 miliona eura,¹ a finansijska konstrukcija zaokružena je potpisivanjem ugovora o preferencijalnom zajmu od kineske EXIM banke, u oktobru 2014. godine,¹ prema kome će kineska banka obezbijediti 85% sredstava neophodnih za izgradnju, a Crna Gora 15%.

Radovi na izgradnji autoputa zvanično su započeti u maju 2015. godine, a osim glavnog izvođača – kompanije CRBC, prema ugovoru su angažovane i najveće domaće građevinske kompanije. Građenje autoputa u Crnoj Gori od samog početka prate brojne kontroverzve, dok je nedostatak transparentnosti u vezi sa ovim projektom bio predmet izvještaja Evropske komisije o procesu pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.¹

Naime, u novembru 2018. godine ekološke nevladine organizacije Centar za zaštitu i proučavanje ptica (CZIP), Green Home, Ekološki pokret „OZON“ i Ekološko društvo „Breznica“, u saradnji sa NVO MANS, podnijele su inicijativu za kontrolno saslušanje resornih ministara Radulovića i Nurkovića, i to Odboru za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje Skupštine Crne Gore, a sve zbog otkrivenog oštećenja nacionalno i međunarodno zaštićene rijeke Tare.¹

Nevladine organizacije tražile su, između ostalog, da se resorni ministri saslušaju pred Skupštinom Crne Gore zbog lako uočljive devastacije rijeke Tare izgradnjom autoputa u njenom koritu, koja je ugrozila biljni i životinjski svijet na zaštićenom području. Takođe, organizacije su podsjetile da je Strateškom procjenom uticaja, pratećeg dokumenta Detaljnog prostornog plana autoputa Bar – Boljare, upozoreno da bilo kakvi radovi u koritu rijeke Tare mogu devastirati teren i da u tom slučaju prijeti brisanje rijeke sa Liste svjetskih rezervata biosfere organizacije UNESCO.²

Ipak, sjednica skupštinskog odbora koja je bila zakazana za 26. decembar 2018. godine tada je iz neobjašnjenih razloga otkazana.³ U naredna četiri mjeseca odbor nije saslušao ministre Radulovića i Nurkovića, iako je u međuvremenu održao desetak sjednica, baveći se između ostalog i zakonima o turizmu i ugostiteljstvu, turističkim organizacijama, invazivnim stranim vrstama biljaka i industrijskim emisijama.⁴

Zbog svega toga, MANS, OZON i Breznica održali su 22. marta 2019. godine – na Svjetski dan voda, performans pod nazivom „Budilnik za ekološku državu“, sa kog su ispred Skupštine Crne

¹ Pogledati na: <https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Ekonomija&clanak=672276&najdatum=2018-11-22&datum=2018-11-23>

² Pogledati na: <http://barboljare.me/wp-content/uploads/2017/09/Predlog-DPP-autoputa-Bar-Boljare-15.10.2008-za-Sluzbeni.pdf> i <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/biosphere-reserves/europe-north-america/>

³ Pogledati na: <http://skupstina.me/index.php/me/sjednice/sjednice-radnih-tijela/odbor-za-turizam-poljoprivredu-ekologiju-i-prostorno-planiranje-sjednice>

⁴ Pogledati na: <http://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/app.php/sjednicaradnogtijela/2236>

Gore poslanici pozvani da održe planirano saslušanje, ali i da se na višem i proaktivnijem nivou uključe u rješavanje pitanja devastacije rijeke Tare.⁵

Konačno, skupštinski odbor održao je saslušanje tek početkom aprila 2019. godine, ali bez prisustva ministara Radulovića i Nurkovića. Umjesto njih, sjednici su prisustvovali Ivana Vojinović, generalna direktorica Direktorata za životnu sredinu Ministarstva održivog razvoja i turizma, Rina Ivančević, generalna direktorica Direktorata za inspeksijske poslove i licenciranje u MORT-u, Momčilo Blagojević, generalni direktor Direktorata za vodoprivredu u Ministarstvu poljoprivrede i ruralnog razvoja (MPPR), i Damir Gutić, direktor Uprave za vode.

Vojinović je, između ostalog, istakla da „prilikom izgradnje velikih infrastrukturnih objekata uvijek može doći do štete po životnu sredinu u zavisnosti od intenziteta radova, pa je neophodna stalna pozornost nadležnih organa na svim nivoima.“. Damir Gutić je, elaborirajući ulogu Uprave za vode i njenu nadležnost, rekao da se „zanemaruje činjenica da izvođenje radova u koritu rijeke Tare ima privremene i kratkotrajne efekte koji traju samo za vrijeme izvođenja radova i da će, po završetku radova, korito rijeke biti vraćeno u pređašnje stanje.“. Rina Ivančević je na saslušanju izjavila da se, prema njenom saznanju, „građevinski radovi na objektu odvijaju se u skladu sa revidovanim glavnim projektom i do sada nije bilo odstupanja od ovjerenog revidovanog projekta.“. Sa druge strane, Momčilo Blagojević iz MPPR saopštio je da je „neophodno znati da je Tara rijeka bujičnog karaktera koja odnosi zemljište, ugrožavajući i živote ljudi pa u skladu sa Zakonom o vodama postoji obaveza Ministarstva da izvodi radove na sanaciji i regulaciji rijeke Tare čime bi se spriječile posljedice prirodnih katastrofa.“. Svi oni odbacili su bilo kakvu odgovornost nadležnih institucija za situaciju na Tari, istu pripisavši obimu radova na izgradnji tako velikog infrastrukturnog projekta poput autoputa.⁶ Zaključujući sjednicu odbora, predsjedavajući Petar Ivanović istakao je da smatra da „uprkos različitim viđenjima, mogu donijeti zaključci koji bi sadržavali ocjene o kojima postoji konsenzus“, i pozvao prisutne da u naredna tri dana dostave predloge zaključaka koje bi odbor utvrdio na nekoj od narednih sjednica.⁷ Predlozi zaključaka očigledno nisu dostavljeni obzirom da se ne mogu naći među materijalima odbora.

Međutim, nakon Evropskog parlamenta koji je to uradio u novembru 2018. godine, ozbiljno ugrožavanje rijeke Tare izgradnjom autoputa prepoznaju i Evropska komisija u maju, i UNESCO u junu i julu 2019. godine.⁸

Nakon toga, organizacije MANS, CZIP i Green Home još jednom su tražile da Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje Skupštine Crne Gore održi kontrolno saslušanje ministara Pavla Radulovića i Osmana Nurkovića, nakon što su relevantne međunarodne organizacije, svaka na svoj način, prepoznale da radovi u blizini Tari ozbiljno ugrožavaju rijeku i njen karakter koji je čini zaštićenim dobrom, a nadležne institucije ni na koji način nisu spriječile dalju devastaciju rijeke.⁹

⁵ Pogledati na: <http://www.rtcg.me/vijesti/turizam-i-ekologija/234807/radovi-na-tari-opasni-po-ljude-i-okolinu.html> i <https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Ekonomija&clanak=689016&najdatum=2019-03-23&datum=2019-03-24>

⁶ Pogledati na: <http://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/sjednice-radnih-tijela/2281/6014-.pdf> i <http://www.skupstina.me/index.php/me/radna-tijela/odbor-za-turizam-poljoprivredu-ekologiju-i-prostorno-planiranje/item/3484-odbor-za-turizam-poljoprivredu-ekologiju-i-prostorno-planiranje-odrzao-56-sjednicu>

⁷ Pogledati na: <http://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/sjednice-radnih-tijela/2281/6014-.pdf>

⁸ Pogledati na: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0482_EN.html, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20190529-montenegro-report.pdf>, <https://whc.unesco.org/en/documents/174707> i <https://whc.unesco.org/archive/2019/whc19-43com-18-en.pdf>

⁹ Pogledati na: <https://www.mans.co.me/nvo-iniciraju-kontrolno-saslanje-ministra-radulovica-zbog-devastacije-tare/>

Skupštinski odbor drugu inicijativu za saslušanje ministara tada odbija. Obrazloženje takvog postupka bilo je da je na prethodnom saslušanju dogovoreno da članovi odbora posjete gradilište u blizini Tare, i sami utvrde nivo poštovanja regulative koja prati izgradnju autoputa. S obzirom da nisu završene započete aktivnosti odbora u vidu obilaska terena, za koji je tada konstatovano da ne može biti organizovan prije kraja septembra 2019. godine, odbor je odbio inicijativu MANS-a, CZIP-a i Green Home-a.¹⁰

Fotografija br. 1: Dio zapisnika sa 56. sjednice Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje, održane 25. jula 2019. godine

Predsjednik Odbora, prof. dr Petar Ivanović podsjetio je da je Odbor na 49. sjednici održao konsultativno saslušanje na temu „Trenutno stanje segmenata životne sredine rijeke Tare“, kojem je prisustvovao predstavnik NVO „MANS“, nakon što je predsjednik odobrio prisustvo, na njihov zahtjev. Saslušanje je održano na inicijativu drugih NVO i Odbor je na inicijativu odgovorio u najkraćem roku i dobio podatke, relevantne za temu saslušanja, od nadležnih državnih organa. Tada je dogovoreno da se, u saradnji sa predstavnicima NVO koje su inicirale saslušanje, obiđe trasa autoputa, s tim što je raspored sjednica Skupštine ukazivao da obilazak nije moguće organizovati prije kraja septembra. Naglasio je da različite NVO, koje se bave istim oblastima, treba u međusobnoj komunikaciji da koordiniraju podnošenje istih inicijativa i da to nije ingerencija Odbora.

S obzirom da rasprave po ovoj tački dnevnog reda nije bilo, predsjednik Odbora prof. dr Petar Ivanović je predložio da se, kako je i dogovoreno na održanom konsultativnom saslušanju, završe započete aktivnosti koje se odnose na obilazak terena. Ukoliko Odbor na terenu konstatuje da je došlo do značajnijih odstupanja u odnosu na informacije koje Odbor već ima, otvorio bi se prostor za ponovnim reagovanjem Odbora u vidu ponovnog konsultativnog.

S obzirom da je dinamika rada već definisana i utvrđena, prilikom glasanja Odbor je jednoglasno odbio predstavku kojom se inicira kontrolno saslušanje ministra održivog razvoja i turizma Pavla Radulovića i ministra saobraćaja i pomorstva Osmana Nurkovića, koju je podnijela NVO „MANS“, u ime NVO „MANS“, NVO „Green Home“ i NVO „Centar za zaštitu i proučavanje ptica“.

Sa druge strane, Crna Gora u procesu pristupanja Evropskoj uniji neće moći da zatvori poglavlje 27 koje se odnosi na životnu sredinu i klimatske promjene sve dok ne obezbijedi pravilnu remedijaciju korita Tare, mišljenje je Sajmona Ilsea, direktora beogradske kancelarije fondacije „Heinrich Böll Stiftung“. Ilse je, učestvujući na MANS-ovoj konferenciji „Da li će Tara preživjeti autoput“ u novembru 2019. godine rekao da „*stvari ne idu u dobrom pravcu, uprkos tome što je otvoreno poglavlje 27 u pregovorima s EU. Kada pogledam ovaj projekat autoputa, pitanje je kako Vlada namjerava da zatvori ovo poglavlje.*“¹¹

Ova studija pokazuje u kojoj mjeri Skupština Crne Gore zauzima pasivnu ulogu u kontroli rada Vlade i propušta da iskoristi sve mehanizme koji joj stoje na raspolaganju. Za pet godina otkad se gradi autoput vrijedan preko milijardu eura održano je jedno konsultativno – a ne kontrolno saslušanje, i to na inicijativu nevladinog sektora.

MANS je još 2015. godine, nakon usvajanja Zakona o autoputu Bar – Boljare i zaključenju Ugovora o projektovanju i izgradnji autoputa i Ugovora o preferencijalnom zajmu od kineske EXIM banke, Skupštini Crne Gore uputio inicijativu za formiranje posebnog radnog tijela koje bi

¹⁰ Pogledati na: <http://www.skupstina.me/index.php/me/radna-tijela/odbor-za-turizam-poljoprivredu-ekologiju-i-prostorno-planiranje/item/3484-odbor-za-turizam-poljoprivredu-ekologiju-i-prostorno-planiranje-odrzao-56-sjednicu>

¹¹ Pogledati na: <https://www.mans.co.me/izvjestaj-sa-konferencije-da-li-ce-tara-prezivjeti-auto-put/>

pratilo razvoj velikih infrastrukturnih projekata u zemlji.¹² Međutim, ta inicijativa odbijena je uz obrazloženje da poslanički dom već ima dovoljno odbora koji u okviru svojih nadležnosti mogu pratiti pomenute teme.¹³ Od početka izgradnje autoputa, nijedan skupštinski odbor nije održao bilo kakvo saslušanje niti sastanak na tu temu.

¹² Pogledati na: <http://www.rtcg.me/vijesti/ekonomija/98920/hitno-formirati-odbor-za-autoput.html>

¹³ Pogledati na: <https://www.vijesti.me/vijesti/ekonomija/nema-podrske-za-formiranje-odbora-za-autoput>